

Andrzej Koza

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze
e-mail: aakoza@gmail.com

Samozatrudnienie jako przejaw przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych i sposób na wyjście z bezrobocia

Kody JEL: L26, J14, J21

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, samozatrudnienie, osoby niepełnosprawne

Streszczenie. W niniejszym artykule poruszono problematykę przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych i samozatrudnienia jako jednej z form tej przedsiębiorczości w kontekście finansowej pomocy kierowanej na jej wspieranie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Samozatrudnienie stanowi jeden ze sposobów wyjścia z bezrobocia. Udzielana pomoc finansowa ze środków PFRON nie była w latach 2008–2014 wystarczającą zachętą dla osób niepełnosprawnych, aby podjąć ryzyko prowadzenia działalności na własny rachunek.

Wprowadzenie

Na świecie, według szacunków Światowej Organizacji Zdrowia, żyje ponad miliard osób niepełnosprawnych, czyli około 15% całej populacji globu (WHO). Osoby niepełnosprawne występują w każdym społeczeństwie. Szacunkowo, 470 mln osób niepełnosprawnych jest w wieku produkcyjnym. Większość osób niepełnosprawnych w tych krajach żyje na wsi i ma ograniczony dostęp do podstawowych dóbr (ILO, 2010).

Osoby niepełnosprawne stanowią jedną z najtrudniejszych grup społecznych z punktu widzenia skuteczności realizacji polityki państwa w zakresie aktywizacji zawodowej i przeciwdziałania bezrobociu (United Nations, 2007). Osoby te są przeciętnie gorzej wykształcone, częściej z powodów zdrowotnych chorują, mają trudności w poruszaniu się i w komunikacji, są zdecydowanie mniej aktywne zawodowo, niechętnie korzystają z instrumentów i programów rynku pracy niż osoby bez niepełnosprawności (Rehabilitation Research and Training Center, 2010).

Głównym miejscem pracy osób niepełnosprawnych są zakłady pracy chronionej. Zdecydowanie rzadziej osoby te decydują się na zakładanie i prowadzenie własnego przedsiębiorstwa (Gittlieb, Myhill i in., 2015). Przedsiębiorcy niepełnosprawni podkreślają walory pracy na własny rachunek, wskazując przede wszystkim na możliwość samorealizacji, poprawę sytuacji materialnej, lepsze wykorzystanie swoich możliwości psychofizycznych i poprawę statusu społecznego (Boylan, Burchardt, 2002). Samozatrudnienie osób niepełnosprawnych pozwala też na wykorzystanie doświadczeń płynących z własnej niepełnosprawności i optymalne zaprojektowanie swego środowiska pracy (Office of Disability Employment Policy, 2013).

Celem niniejszego artykułu jest próba ustalenia w jakim stopniu pomoc finansowa państwa wpływa na wzrost zainteresowania osób niepełnosprawnych samozatrudnieniem jako sposobem wyjścia z bezrobocia.

Sformułowano następującą hipotezę badawczą – pomoc finansowa kierowana z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na wsparcie działalności gospodarczej osób niepełnosprawnych nie stanowi odpowiedniej stymulacji do samozatrudnienia jako sposobu wyjścia z bezrobocia.

Zakres czasowy opracowania ustalono na lata 2008–2014.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy

Osoby niepełnosprawne cechują się bardzo niską aktywnością na rynku pracy. Zdecydowanie częściej są bierne zawodowo, tzn. nie pracują, nie poszukują zatrudnienia i nie są bezrobotne niż osoby pełnosprawne.

Statystyki rynku pracy dotyczące osób bezrobotnych są niepokojące. Pomimo znacznych nakładów ponoszonych na realizację programów aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych nie przynoszą one spodziewanych efektów. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest często kilkakrotnie mniejszy niż w przypadku osób pełnosprawnych (tab. 1).

W niektórych krajach, takich jak Bułgaria, Węgry, Irlandia czy też Rumunia wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest ponad, albo prawie, trzykrotnie mniejszy niż w przypadku wskaźnika zatrudnienia osób

pełnosprawnych. Dla porównania w Australii, Francji, Szwecji, Szwajcarii oraz w Islandii wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych przekracza 50% i sięga prawie 67% i nie więcej niż 27 p.p. mniejszy niż w przypadku osób pełnosprawnych (w przypadku Francji różnica ta wynosi zaledwie 8,4 p.p.). W przypadku Polski, dysproporcja pomiędzy wskaźnikami jest duża. Odsetek pracujących osób niepełnosprawnych wśród aktywnych zawodowo jest prawie dwupółkrotnie mniejszy niż w przypadku osób pełnosprawnych.

Tabela 1

Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych
i pełnosprawnych w wybranych krajach w latach 2008–2014

Kraj	Wskaźnik zatrudnienia	
	Osoby o ograniczonej sprawności*	Osoby pełnosprawne
Bułgaria	17,8	62,1
Węgry	18,1	60,9
Irlandia	21,6	62,2
Rumunia	23,9	64,8
Polska	26,2	63,9
Słowacja	29,2	63,4
Grecja	29,8	58,9
Hiszpania	33,8	62,0
USA	34,2	71,8
Czechy	34,5	69,3
Niemcy	35,8	72,4
Włochy	37,0	59,4
Holandia	39,4	80,4
Turcja	40,1	51,1
Dania	41,4	80,0
Portugalia	44,0	69,6
Austria	48,2	76,4
Australia	53,0	80,0
Francja	59,6	68,0
Szwecja	61,5	76,6
Szwajcaria	65,0	82,5
Islandia	66,8	85,2

*Ze względu na różnice w definicjach osoby niepełnosprawnej w poszczególnych krajach powyższe dane należy traktować orientacyjnie.

Źródło: United States Department of Labour, 2015; ILO, 2015; Eurostat 2015.

Osoby niepełnosprawne częściej niż osoby pełnosprawne podejmują ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek (Vaziri,

Schreiber i in., 2014): Aktualne dane z US Bureau of Labor pokazuje, że w USA prawie dwa razy częściej osoby niepełnosprawne prowadzą działalność gospodarczą na własny rachunek w porównaniu do osób bez niepełnosprawności (Bureau of Labor Statistics, 2013). Można dostrzec również zależność pomiędzy poziomem zagrożenia ubóstwem i skłonnością osób niepełnosprawnych do samozatrudnienia, jako sposobu na wyjście z zagrożenia ubóstwem. W krajach o wysokim stopniu zagrożenia ubóstwem odsetek osób niepełnosprawnych samozatrudnionych jest znacząco większy niż wśród osób pełnosprawnych, przykładem jest Grecja, Portugalia oraz Rumunia. W tych krajach średnio 31,7% osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo stanowią samozatrudnieni, gdzie wśród osób pełnosprawnych odsetek ten sięga 20,5% (Eichhorst, Kendzia i in., 2010).

W Polsce aktywność na rynku pracy osób niepełnosprawnych jest bardzo niska i to nie tylko na tle osób pełnosprawnych w Polsce, lecz także w skali innych krajów europejskich (Eurostat, 2015).

Tabela 2

Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych i pełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej, w Polsce według badań aktywności ekonomicznej ludności w latach 2008–2014

Rok	Zestawienie średnioroczne							
	ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia
		razem	pracujący	bezrobotni				
	w tys.					w %		
niepełnosprawni								
2008	3708	578	508	71	3130	15,6	13,7	12,3
2009	3506	552	485	67	2954	15,7	13,8	12,1
2010	3359	566	485	81	2793	16,8	14,4	14,4
2011	3341	569	486	83	2773	17,0	14,5	14,6
2012	3361	585	495	91	2776	17,4	14,7	15,5
2013	3320	575	478	97	2746	17,3	14,4	16,9
2014	3274	571	483	73	2704	17,4	14,8	12,8
pełnosprawni								
2008	27665	16 433	15292	1140	11232	59,4	55,3	6,9
2009	27954	16728	15383	1344	11226	59,8	55,0	8,0
2010	27596	16557	14989	1569	11 039	60,0	54,3	9,5
2011	27662	16652	15077	1575	11009	60,2	54,5	9,5
2012	27678	16755	15096	1659	10916	60,5	54,5	9,9
2013	27717	16786	15091	1696	10930	60,6	54,4	10,1
2014	27713	16861	15378	1483	10852	60,8	55,5	8,8

Źródło: MR, PiPS, 2015.

W latach 2008–2014 zarysowała się tendencja spadkowa w zakresie liczby osób niepełnosprawnych ogółem i aktywnych zawodowo w wieku 15 lat i więcej (tab. 2). W tym samym okresie w przypadku osób pełnosprawnych zasoby siły roboczej mierzone liczbą osób w wieku 15 lat i więcej były względnie stabilne, podobnie jak liczba osób aktywnych zawodowo. Zarówno w przypadku osób niepełnosprawnych, jak i pełnosprawnych można zauważyć generalny wzrost odsetka osób, które miały w badanym okresie pracę – przy czym np. w 2014 roku w przypadku osób pełnosprawnych na 100 osób w wieku 15 lat i więcej 55,5, a wśród osób niepełnosprawnych jedynie niecałe 15 osób, czyli prawie czterokrotnie mniej. Osoby niepełnosprawne cechowały się także większym bezrobociem niż osoby pełnosprawne. Stopa bezrobocia wyniosła w najgorszym pod tym względem roku 2013 wśród osób pełnosprawnych 10,1%, a wśród osób niepełnosprawnych 16,9%.

Powyższe dane wskazują, że osoby niepełnosprawne są w gorszej sytuacji na rynku pracy i to pomimo funkcjonowania wielu instrumentów prawnego i finansowego wsparcia zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Finansowe instrumenty wsparcia samozatrudnienia osób niepełnosprawnych jako formy wyjścia z bezrobocia

Trudna sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy i relatywnie niewielka pomoc socjalna ze strony państwa, stanowią stymulantę do poszukiwania alternatywnych rozwiązań unikania bezrobocia. Podobnie jak w innych krajach, w których ryzyko ubóstwa jest szczególnie wysokie w przypadku braku pracy, osoby niepełnosprawne relatywnie często przez samozatrudnienie powracają na rynek pracy i do normalnego funkcjonowania w społeczeństwie. Pomóc w tym mają instrumenty wsparcia samozatrudnienia finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (dalej PFRON)¹.

Głównym finansowym narzędziem wspomagania samozatrudnienia osób niepełnosprawnych widniejących w rejestrach urzędów pracy jako bezrobotne są dotacje z PFRON na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Uprawnione do uzyskania są osoby zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotne lub poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu. Maksymalna wysokość pomocy wynosi piętnastokrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Rzeczywista kwota dotacji określana jest na podstawie przedstawionego we wniosku projektu biznesowego i negocjacji

¹ Powołanego dla celów finansowania zawodowej i społecznej rehabilitacji osób niepełnosprawnych na mocy Ustawy z 9.05.1991 r. o zatrudnieniu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Dz.U. z 1991 r., nr 46, poz. 201 z późn. zm.

z organem reprezentującym starostę powiatowego. Jednym z najistotniejszych warunków realizacji umowy jest prowadzenie działalności gospodarczej przez minimum 24 miesiące. W tym okresie osoba niepełnosprawna wykreślona jest z rejestrów bezrobocia, co jest zasadniczym celem realizowanego instrumentu wsparcia samozatrudnienia².

W celu podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstw prowadzonych przez osoby niepełnosprawne udzielane jest dofinansowanie do oprocentowania kredytów bankowych zaciągniętych przez przedsiębiorców niepełnosprawnych w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Środki finansowe na ten cel przekazywane są z PFRON. Pomoc ta może być przyznawana osobie niepełnosprawnej prowadzącej działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne, jeżeli wnioskodawca: nie korzystał z pożyczki na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej albo pożyczka została w całości spłacona lub umorzona, nie otrzymał bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej albo prowadził tę działalność co najmniej przez 24 miesiące od dnia otrzymania pomocy na ten cel. Wysokość dofinansowania wskazana jest w umowie cywilnoprawnej, określającej także obowiązki stron ją zawierających (starosty i osoby niepełnosprawnej).

Jako instrument zachęty do prowadzenia własnej firmy i podwyższenia konkurencyjności przedsiębiorstw osób niepełnosprawnych, osoba niepełnosprawna wykonująca działalność gospodarczą może także uzyskać refundację składek na ubezpieczenia społeczne³ w części dotyczącej ubezpieczenia emerytalnego oraz rentowego do wysokości 100% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności), 60% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności) oraz 30% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności). Podstawą ustalania kwoty refundacji są składki stanowi kwota nie niższa niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego lub 30% kwoty tego wynagrodzenia. Warunkiem uzyskania refundacji składek jest terminowe opłacanie składek w całości za dany okres.

² Art. 12a Ustawy z 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, Dz.U. z 2011 r., nr 127, poz. 721 z późn. zm.

³ Szczegóły zawarte są w Ustawie z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1442, z późn. zm.

Skuteczność stosowania finansowych instrumentów wsparcia samozatrudnienia osób niepełnosprawnych

Pomoc finansowa z PFRON udzielana w latach 2008–2014 osobom niepełnosprawnym opuszczającym rejestry bezrobocia dzięki samozatrudnieniu oraz wsparcie utrzymania się na rynku przedsiębiorstw prowadzonym przez osoby niepełnosprawne dzięki dofinansowaniu oprocentowania kredytów bankowych i składek na ubezpieczenia społeczne osiągnęła łączną kwotę 1,314 mld zł (tab. 3). Największą kwotę przekazano przedsiębiorcom niepełnosprawnym z tytułu refundacji składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości prawie 1,1 mld zł, czyli 82,7% kwot z PFRON przekazanych niepełnosprawnym przedsiębiorcom w latach 2008–2014. Przyznano w całym okresie analitycznym ponad 187 tys. składek podlegało refundacji.

Tabela 3

Finansowanie wsparcie z PFRON samozatrudnionych osób niepełnosprawnych w Polsce w latach 2008–2014

Wyszczególnienie	Lata							razem
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
dotacje na samozatrudnienie								
Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (w tys. zł)	53436	34408	29749	24743	38539	21757	23173	225805
Liczba dofinansowań	1676	1338	1080	973	1222	713	711	7713
Średnia kwota dofinansowania (w tys. zł)	31,88	25,7	27,5	25,4	31,5	30,5	32,6	29,28
dofinansowanie do oprocentowania kredytów bankowych								
Kwota dofinansowania (w tys. zł)	181	118,6	118,1	99,5	256	212,9	89	1075,1
Liczba dofinansowań	47	42	35	33	38	31	25	251
Średnia kwota dofinansowania (w tys. zł)	3,85	2,82	3,37	3,01	6,74	6,87	3,56	4,28
refundacja składek na ubezpieczenia społeczne								
Kwota refundacji (w tys. zł)	288 130	291 294	140 881	126 549	76 377	78 674	85 770	108 7675
Liczba refundacji	24 626	27 909	30 013	26 925	25 760	25 562	26 625	187 420
Średnia kwota refundacji (w tys. zł)	11,7	10,44	4,69	4,7	2,96	3,08	3,22	5,80
Razem przekazane kwoty	341 747	325 820,6	170 748,1	151 391,5	115 172	100 643,9	109 032	1314 555,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: PFRON 2015.

Z kolei, dotacje na samozatrudnienie pochłonęły prawie 226 mln zł, czyli 17,2% wydatków z PFRON na cele wsparcia przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych. Dotacjami objęto łącznie 7713 samozatrudnionych osób niepełnosprawnych.

Dofinansowanie do oprocentowania kredytów bankowych w kwocie niecałe 1,1 mln zł stanowiło niewiele ponad 0,1% tych wydatków PFRON, zatem nie miało praktycznie żadnego znaczenia dla przedsiębiorców niepełnosprawnych, co potwierdza również bardzo mała liczba osób korzystających z tego instrumentu wsparcia ich firm.

Podsumowanie

Osoby niepełnosprawne zaliczane są do grup defaworyzowanych na rynku pracy i wymagających szczególnego traktowania w polityce ekonomicznej państwa. Stosowane powszechnie na całym świecie instrumenty wspierające ich aktywność ekonomiczną nie przynoszą oczekiwanych skutków. Od wielu lat nie widać istotnego postępu w poziomie aktywności niepełnosprawnych na rynku pracy. Pomimo realizowanych programów mających zachęcić te osoby do powrotu na rynek pracy, ich aktywność ekonomiczna jest dwu a niekiedy i trzykrotnie mniejsza niż osób bez niepełnosprawności. Zauważa się jednak, że znaczny odsetek osób niepełnosprawnych przejawia postawy przedsiębiorcze, w szczególności w zakresie samozatrudnienia. W niektórych krajach odsetek osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo, które prowadzą działalność gospodarczą jest nie mniejszy niż wśród osób pełnosprawnych. Świadczy to o predyspozycjach i skłonnościach do wyjścia z bezrobocia przez samozatrudnienie.

Podobne zachowania i postawy na rynku pracy dostrzega się również w Polsce. Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej, stanowiące grupę społeczną liczącą ponad 3 mln osób, w większości są bierne zawodowo. Utrzymują się najczęściej z renty i świadczeń opieki społecznej oraz pomocy rodziny. Jeśli jednak przejawiają aktywność na rynku pracy, relatywnie często poszukują samozatrudnienia, jako metody na uniknięcie bezrobocia, bądź jako źródła uzupełnienia swoich dochodów i sposobu na poprawę swojego statusu społecznego.

Stosowane w Polsce, wzorem innych krajów wysoko rozwiniętych, instrumenty wsparcia postaw przedsiębiorczych umożliwiły w latach 2008–2014 samozatrudnienie ponad 7,7 tys. osobom niepełnosprawnym widniejącym w rejestrach bezrobocia. Ważną formą wsparcia przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych są refundacje części składek na ubezpieczenia społeczne, do opłacania których zobligowani są niepełnosprawni przedsiębiorcy

z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Na ten cel PFRON przekazał w latach 2008–2014 łącznie prawie 1,1 mln zł. W strukturach wydatków tego Funduszu na wsparcie firm zakładanych i prowadzonych przez osoby niepełnosprawnych stanowiły prawie 83% wszystkich wydatków PFRON na ten cel.

Kwoty dofinansowania rozpoczęcia działalności gospodarczej przez osoby niepełnosprawne są zależne od kilku czynników. Po pierwsze – od liczby osób bezrobotnych ubiegających się o taką pomoc, po drugie – od stanu finansowego PFRON i przeznaczanych corocznie kwot na walkę z bezrobociem osób niepełnosprawnych. W latach 2008–2014 obserwuje się coraz mniejsze kwoty przeznaczane na samozatrudnienie osób niepełnosprawnych jako formę opuszczenia rejestrów bezrobocia. Równocześnie coraz mniejsza liczba takich osób korzysta z pomocy finansowej z PFRON poprzez samozatrudnienie. Powyższe wnioski potwierdzają dane urzędów pracy w latach 2012–2014, z których wynika, że systematycznie zmniejszał się odsetek osób wychodzących z bezrobocia przez samozatrudnienie współfinansowane z PFRON⁴. W 2012 roku liczba osób wyrejestrowanych z rejestrów bezrobocia z tytułu podjęcia działalności gospodarczej na własny rachunek wyniosła 1519 osób, z których 1222 (80,4%) uczyniły to dzięki dotacjom na ten cel z PFRON. W 2013 roku liczba samozatrudnionych osób bezrobotnych wyniosła 1459 osób, z których jedynie 713 skorzystało z dotacji na samozatrudnienie, czyli 48,9%. Jeszcze gorzej pod tym względem przedstawiał się rok 2014, w którym to na 1642 samozatrudnionych bezrobotnych, będących osobami niepełnosprawnymi 711 wykorzystało w tym celu dotację z PFRON. Trudno jest takie zachowanie osób niepełnosprawnych uzasadnić malejącymi kwotami dotacji, gdyż w poszczególnych latach niewiele się różniły.

Jako przyczynę coraz mniejszego zainteresowania korzystania z dotacji na samozatrudnienia z PFRON można wskazać wiele powodów. Po pierwsze, dość duże wymagania formalno-prawne wobec osób niepełnosprawnych ubiegających się o dotacje. Po drugie, możliwość skorzystania z innych form pomocy finansowej na rozpoczęcie działalności gospodarczej m.in. z funduszy Unii Europejskiej oraz innych form pomocy państwa dla sektora mikro i małych przedsiębiorstw, realizowanych np. przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Po trzecie, z ograniczoności środków PFRON na ten cel, bowiem w ostatnich latach Fundusz przechodził duże problemy finansowe i ograniczał finansowanie aktywnych instrumentów rynku pracy, skupiając

⁴ Brak danych za lata 2008–2011 w takim układzie. Urzędy pracy w tych latach nie prezentowały takich statystyk opuszczania bezrobocia przez osoby niepełnosprawne.

się głównie na finansowaniu dotacji do wynagrodzeń zatrudnianych pracowników niepełnosprawnych. Po czwarte, z braku odpowiedniej wiedzy w zakresie tworzenia biznesu opartego na środkach publicznych i z obawy przed uciążliwością tworzenia projektu biznesowego oraz konieczności rozliczania środków, a także w związku z koniecznością prowadzenia dofinansowanej z PFRON firmy przez co najmniej 24 miesiące pod rygorem zwrotu środków otrzymanych z Funduszu.

Powyższe przesłanki powodują, że osoby niepełnosprawne z coraz większymi obawami i coraz rzadziej korzystają z pomocy PFRON na zakładanie i prowadzenie swojej firmy. Stawia to pod dużym znakiem zapytania sposób i skuteczność prowadzenia państwowej polityki wsparcia postaw przedsiębiorczych osób niepełnosprawnych. Jest to szczególnie ważne, bowiem w przypadku osób niepełnosprawnych każda ich forma aktywności ekonomicznej jest bezcenna.

W świetle powyższych badań i studiów literaturowych postawiona we wstępie hipoteza badawcza została zweryfikowana pozytywnie.

Bibliografia

- Boylan, A., Burchardt, T. (2002). *Barriers to self-employment for disabled people, Report for the Small Business Service 2002*. Pobrano z: www.berr.gov.uk/files/file38357.pdf (12.12.2015).
- Bureau of Labor Statistics U. S. Department of Labor. *Persons with a disability: Labor force characteristics-2012* (2013). News release, June 12. Pobrano z: www.bls.gov/news.release/pdf/disabl.pdf (24.12.2015).
- Eichhorst, W., Kendzia, M.J., Knudsen, J.B., Hansen, M.O., Vandeweghe, B., Vanhoren, I., Ruckert, E., Schulte, B. (2010). *The Mobility and Integration of People with Disabilities into the Labour Market. IZA Research Report No. 29, Bernd Schulte*. Max Planck Institute for Foreign and International Social Law, October.
- Eurostat (2015). *Disability statistics – labour market*. Pobrano z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Disability_statistics (23.12.2015).
- Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1 (27.12.2015).
- Gittlieb, A., Myhill, W.N., Blanck, P. (2015). *Employment of People with Disabilities, International Encyclopedia of Rehabilitation*. New York: Center for International Rehabilitation Research Information and Exchange (CIRRIE).
- ILO, *Employment and Disabled Persons Information Sheet, International Labour Organization* (2015)., Gneva. Pobrano z: <http://www.hpod.org/pdf/employment-disabled.pdf>.
- ILO (2010). *Media Guidelines For The Portriayal Of Disability*. Geneva: International Labour Organization.
- MR, PiPS Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (2015). Warszawa. Pobrano z: www.niepelnosprawni.gov.pl/p,81,bael (17.12.2015).
- Office of Disability Employment Policy. United States Department of Labour. *Self-Employment for People with Disabilities*, 15.12.2013, 4.

- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Badania i Analizy PFRON, Warszawa 2015. Pobrano z: www.pfron.org.pl/portal/pl/70/77/Badania_i_analizy_PFRON.html (21.12.2015).
- Priestley, M., Roulstone, A. (2009). *Targeting and mainstreaming disability in the 2008–2010 National Reform Programmes for Growth and Jobs*, Academic Network of European Disability Experts. Leeds: University Of Leeds.
- Rehabilitation Research and Training Center on Disability Statistics and Demographics NIDRR-Funded. *Annual Disability Statistics Compendium: 2009*, New York 2010.
- Światowa Organizacja Zdrowia (WHO). Pobrano z: www.who.int/mediacentre/factsheets/fs352/en/ (29.12.2015).
- United Nations, *Employment of persons with disabilities*, Published by the United Nations Department of Public Information – DPI/2486 – November 2007. Pobrano z: www.un.org/disabilities/documents/toolaction/employmentfs.pdf (18.12.2015).
- United States Department of Labour 2015. Pobrano z: www.dol.gov/odep/topics/DisabilityEmploymentStatistics.htm (12.12.2015).
- Ustawa z dnia 9 maja 1991 r. o zatrudnieniu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, Dz.U. z 1991 r., nr 46, poz. 201 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 1442, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, Dz.U. z 2011 r., nr 127, poz. 721 z późn. zm.
- Vaziri, D., Schreiber, D., Wieching, R., Wulf, V. (2014). *Disabled entrepreneurship and self-employment: The role of technology and policy building. Background Paper for the OECD Project on Inclusive Entrepreneurship*. Paris: OECD. Pobrano z: www.oecd.org/cfe/leed/Background-Paper-technology-people-disabilities.pdf (24.12.2015).

Self-Employment as a Manifestation of Entrepreneurship of People with Disabilities and a Way out of Unemployment

Keywords: entrepreneurship, self-employment, disabled persons

Summary. This article addresses the issues of entrepreneurship and self-employment of disabled persons as a form of entrepreneurship in the context of financial support from the State Fund for Rehabilitation of Handicapped Persons. Self-employment is one of the ways out of unemployment. Granted financial assistance from the State Fund for Rehabilitation of Handicapped Persons was not in the years 2008–2014 a sufficient incentive for people with disabilities to take the risk of doing business.

Translated by Andrzej Koza

Cytowanie

Koza, A. (2016). Samozatrudnienie jako przejaw przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych i sposób na wyjście z bezrobocia. *Marketing i Zarządzanie*, 2 (43), 71–81.